

Snakk om etikk

Varslingsplikt når det er fare for pasientsikkerheten?

LINE B. PEDERSEN, NTFS ETIKKRÅD OG SILJE STOKHOLM NICOLAYSEN, ADVOKATFULLMEKTIG I NTF

Organiseringen av tannlegepraksiser har endret seg mye de siste årene. Der det før var vanlig med solopraksiser, ser man nå at flertannlegeklinikker blir normalen, både i privat og offentlig praksis. Det er en trygghet å ha kollegaer i nærheten for både nyutdannede og mer erfarne tannleger. Man kan diskutere fag, få hjelp til vanskelige kasus, og det er en fin måte å kalibrere egen kunnskap opp mot gjeldende norm.

Det kan dessverre også by på utfordringer. Som tannlege har man stor frihet, men også et betydelig ansvar på den måten at hver og en av oss er ansvarlig for de avgjørelser vi tar og den behandlingen vi utfører. De aller fleste tannleger opptrer samvittighetsfullt både faglig, etisk og økonomisk. I et kontorfellesskap eller i møte med pasienter som har vært behandlet av en kollega, kan man likevel komme over tilfeller der man får mistanke om at noe ikke stemmer. Man skal ha forståelse for at det er et vanskelig yrke vi har, og at resultatet av behandlingen ikke alltid blir som forventet. Det er annerledes når man oppdager systematiske feil, eller generell dårlig kvalitet på arbeidet som blir utført. En endring i kollegaens adferd som gjør at man tviler på vedkommendes evne til å ta vare på pasientene er også noe man bør ta tak i.

Tannleger som er medlemmer av NTF har forpliktet seg til å følge NTFs etiske regler. Her finnes det en egen bestemmelse om varsling i § 2-7 Melde fra om uforsvarlighet, som lyder som følger:

Dersom tannlegen oppdager tegn til faglig eller etisk svikt, eller sykdom/rus hos en kollega, medarbeider, eller institusjon/tannhelseleverandør, bør det først tas direkte opp med vedkommende person eller institusjon. Formen bør være varsom. Tannlegen kan også velge å ta saken direkte opp enten med lokalforeningen, administrativt overordnet eller aktuell helsemyndighet dersom forholdene krever det.

Her anbefales det å ta saken direkte opp med den det gjelder først. Bestemmelsen er ikke ment å begrense varslingsplikten etter helsepersonelloven § 17, men den som viser tegn på å utsette pasientene for fare har kanskje også behov for annen oppfølging. En slik bekymring kan være vanskelig å ta opp med den det gjelder. Ved å ta saken opp

med lokalforeningen kan denne sette vedkommende i kontakt med kollegahjelpsordningen, og lokalforeningen kan ved flere henvendelser om samme tannlege finne grunn til å gjøre nærmere undersøkelser

Som det fremgår i det følgende har helsepersonell ikke bare rett, men plikt etter helsepersonelloven § 17 (*Opplysninger om forhold som kan medføre fare for pasienter eller brukere*) til å varsle myndighetene om forhold som kan medføre fare for pasientsikkerheten. Bestemmelsen lyder:

Helsepersonell skal av eget tiltak gi tilsynsmyndighetene informasjon om forhold som kan medføre fare for pasienters eller brukeres sikkerhet. Det skal ikke gis informasjon om taushetsbelagte opplysninger.

Bestemmelsen slår fast at helsepersonell på eget initiativ plikter å gi tilsynsmyndighetene, i første rekke Statsforvalteren, opplysninger om forhold som kan sette pasienters helse og liv i fare. Plikten gjelder hver enkelt, en kan ikke la være å varsle fordi man tror at andre har gjort det eller mener at andre er nærmere til å gjøre det. Har man en arbeidsgiver bør man vurdere å ta forholdet opp med denne først, men direkte varsling skal ikke utløse sanksjoner fra arbeidsgiver.

Hva skal til for at varslingsplikten inntre

For at varslingsplikten skal inntre må forholdet representere en fare. Med «forhold» menes tiltak, rutiner, teknisk utstyr, svikt og mangler i organiseringen av tjenesten. Det kan også være helsepersonell som mangler faglige kvalifikasjoner eller personlige egenskaper, for eksempel på bakgrunn av psykiske lidelser, rusmiddelmissbruk, manglende oppdatering eller vilje til å innrette seg etter egne kvalifikasjoner. Forholdet må være av en slik art at pasienten kan påføres skade, smitte eller liknende.

Den som varsler gis rom for å vurdere feil. Når varselet er avgitt er det opp til tilsynsmyndighetene å undersøke forholdet nærmere, en trenger altså ikke være sikker på at det er fare for pasientsikkerheten for å varsle.

Gjengjeldelse mot varsleren

Varsling må normalt kunne gjøres uten at det får følger for varsleren, som har utført sine lovpålagte plikter som helsepersonell ved å varsle.

Spørsmålet om helsepersonell kan straffes for å ha varslet har vært oppe til vurdering i Agder lagmannsrett (LA-2007-139546).

I saken krevde en tidligere overlege ved et sykehus erstatning og oppreisning som følge av at kolleger hadde varslet om hans manglende kvalifikasjoner. Overlegen hadde inngått en sluttavtale med arbeidsgiver, og retten skulle ta stilling til om det var i strid med avtalen å varsle. Retten uttalte her at det ikke kan inngås avtaler som begrenser varslingsplikten.

Det ble også tatt stilling til om varsler kunne holdes ansvarlig for ærekrenkelse. Retten kom til at det klare utgangspunktet er at den som

har avgitt et utsagn i henhold til en lovpålagt varslingsplikt, ikke har opptrådt rettsstridig, og at selv om det ikke kan utelukkes å bli ansvarlig for ærekrenkelser i denne sammenheng skal det mye til. Det konkluderes med at varslingsplikten etter § 17 går foran lojalitetsplikt, instruksjoner fra arbeidsgiver, og eventuelle avtaler mellom ansatte og arbeidsgiver om ikke å varsle.

Hensynet til pasientsikkerheten og at varsling ikke skal gjengjeldes gjelder selv om tilsynsmyndighetene kommer til at det ikke var grunnlag for varslingen. Skadevirkningen for den det varsles om vil være begrenset der det ikke er grunnlag for kritikk. Det er likevel viktig å ta hensyn til den det varsles om, og å ikke opptre unødig krenkende.

Tidendes pris for beste kasuistikk

Tidende ønsker å motta gode kasuistikker til tidsskriftet. Vi har derfor opprettet en pris som vi tar sikte på å dele ut hvert annet år, og neste gang ved NTFs landsmøte i 2024.

Prisen på 30 000 kroner tildeles forfatteren(e) av den som vurderes som den beste av de publiserte kasuistikkene i løpet av to årgan-

ger av Tidende. Tidende ønsker med dette å oppmuntre til en type fagskriving som er etterspurt blant leserne og som bidrar til å opprettholde norsk fagspråk. Vi er ute etter pasienttilfeller som er sett og dokumentert i praksis og som beskriver kliniske situasjoner som bidrar til erfaringsgrunnlaget i tannhelsetjenesten. Vi er svært

interessert i flere bidrag fra den utøvende tannhelsetjenesten i tillegg til kasus fra spesialistutdanningene. Ved bedømmelsen blir det lagt særlig vekt på: Innholdets relevans for Tidendes lesere, disposisjon, fremstillingsform og lesbarhet, diskusjon av prognose og eventuelle alternative løsninger samt illustrasjoner.